

התעללות, הזנחה ואלימות כלפי ילדים ובני נוער בישראל: בין שכיחות לדיווח

אפידמיולוגיה של התעללות בילדים בקרב ילדים בישראל

פרופ' צבי איזיקוביץ', פרופ' רחל לב-ויזל

לקט ממצאי ביניים של המחקר

המרכז לחקר החברה באוניברסיטת חיפה, בראשות פרופ' צבי איזיקוביץ ופרופ' רחל לב-ויזל, בשיתוף עם משרד החינוך וביוזמתה ובמימונה של חברת "טראיינה" בראשותו של מר גיל מנדלוזיס, קיימה בשנת הלימודים תשע"ב ותשע"ג מחקר ארצי רחב-היקף, במטרה לבחון את היקף תופעת ההתעללות והפגיעה בילדים בישראל. מטרת המחקר היו לאמוד את היקף תופעת ההתעללות, ההזנחה והפגיעה בילדים לצורותיה השונות ולבחון את הגורמים המעודדים את החשיפה של הפגיעות ואלה המעכבים אותה.

מדובר במחקר תקדימי וראשון מסוגו בישראל הבודק את היקף התופעה של התעללות בילדים בפעם הראשונה. עד היום לא נערך בישראל מחקר בהיקף דומה ובעדות ישירה מפי הילדים עצמם. הנתונים אודות התעללות בילדים בישראל עד כה, היו מבוססים על מקרים מדווחים בלבד לרשויות ובמידע שהתקבל מהרשויות עצמן. עד כה לא היה קיים מידע עדכני בישראל אודות כמה ילדים נפגעים מהתעללות לסוגיה השונים, מי פוגע בהם, למי מספרים הילדים על הפגיעה, אם בכלל, מדוע הם לא מספרים על הפגיעה בהם, ומה תפיסתם של ילדים את אנשי המקצוע בהקשר של פגיעה. המחקר הנוכחי מביא לראשונה בישראל מידע עדכני אודות התופעה של פגיעה בילדים ובני נוער בישראל. חשוב להדגיש שאין המדובר באוכלוסיות שוליים של ילדים המכונים ילדים בסיכון, אלא מדובר בבעיה לאומית בעלת ממדים אפידמיים שמחייבת התייחסות חברתית לאומית רחבה ולא התמודדות של גוף ספציפי זה או אחר.

המחקר לווה על ידי וועדת היגוי רחבה ובשותפות שכללה את משרד החינוך, משרד הרווחה, משרד הבריאות המשרד לביטחון פנים, המועצה לשלום הילד, מכון חרוב ואל"י.

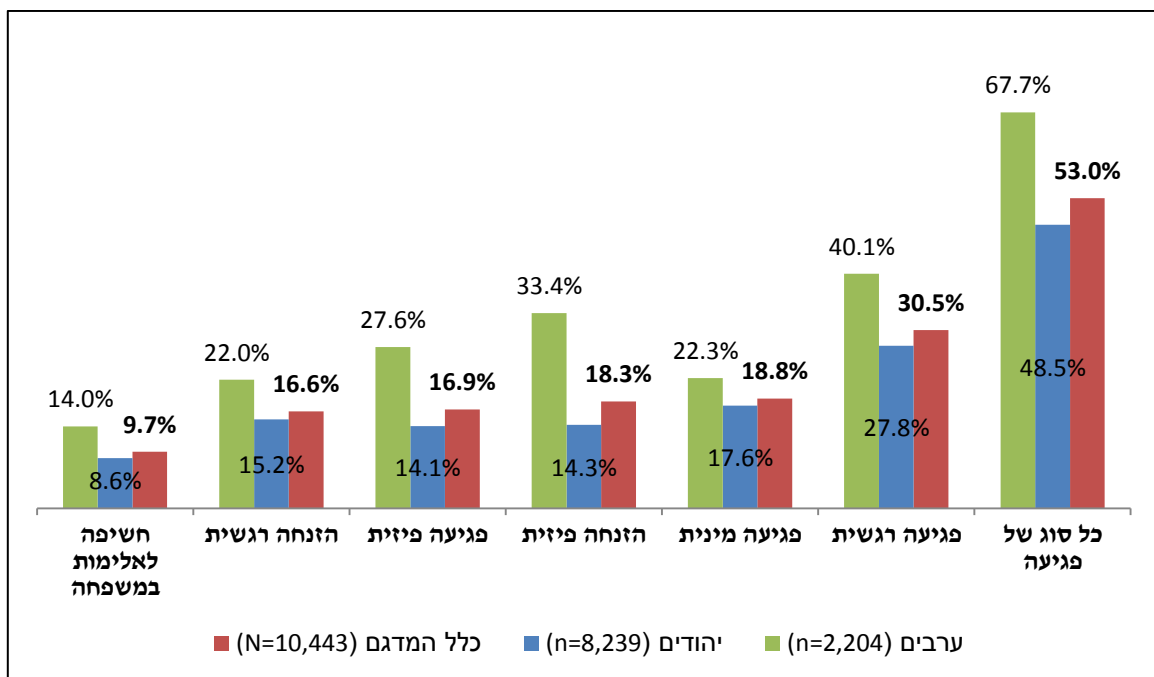
המחקר בוצע בקרב מדגם ארצי מייצג של ילדים בגילאי 12 (כיתה ו'), 14 (כיתה ח') ו-16 (כיתה י') במגזר היהודי ובמגזר הערבי. בסך הכל נכללו במדגם 10,443 ילדים (8,239 יהודים ו-2,274 ערבים).

רוב השאלות וההיגדים אליהם התבקשו הילדים להתייחס עסקו בפגיעות בתוך המשפחה, או בפגיעות של מבוגרים כלפי ילדים. רק מיעוט השאלות עסקו בפגיעות בין ילדים.

בהמשך תוכלו למצוא לקט נבחר ממצאי המחקר. מדובר בנתונים נבחרים בלבד.

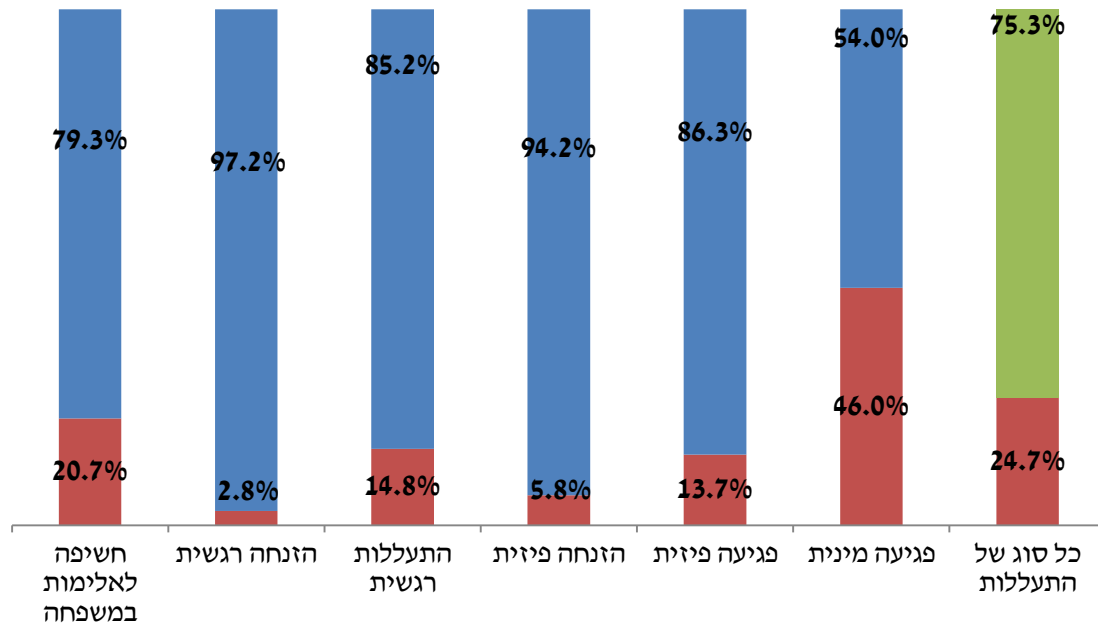
ממצאים מרכזיים:

היקף חשיפה לסוגי פגיעה בילדים ובני נוער:

מעל מחצית (53.0%) מכלל הילדים שהשתתפו במחקר, דיווחו שהם חוו סוג אחד או יותר של פגיעה. משמעות הדבר היא כי אחד מכל שני ילדים נפגע מאלימות כלשהי. בקרב האוכלוסייה הערבית היקף החשיפה בכל הפגיעות גדול יותר. ממצאים אלו ניתן להצביע על כך שמספר הילדים שהיו קורבן לאלימות או הזנחה לסוגיה מגיע לסדרי גודל עצומים, כמעט בלתי נתפסים.

היקף פגיעות חמורות בקרב הילדים שדיווחו כי נפגעו לפחות פעם אחת בכל דרגת חומרה:

- 13.7% מהילדים ומבני הנוער שנפגעו מאלימות פיזית דיווחו כי חוו אלימות פיזית חמורה מתמשכת, הדורשת לעיתים טיפול רפואי.
- כמחצית (46%) מהילדים ובני הנוער שנפגעו מאלימות מינית דיווחו כי חוו אלימות מינית מתמשכת, הכוללת מעשה מגונה או אונס (לא כולל הטרדה מינית או הטרדה מילולית).
- 5.8% מהילדים ובני הנוער שנפגעו מהזנחה פיזית דיווחו על הזנחה פיזית מתמשכת של צרכים יסודיים כגון אוכל, טיפול רפואי, ביגוד ועוד.
- 2.8% מהילדים ובני הנוער שנפגעו מהתעללות רגשית דיווחו כי חוו התעללות רגשית מתמשכת, הבאה לידי ביטוי בחזרתיות, שיטתיות ומתוך כוונה לפגוע.
- 20.7% מהילדים ובני הנוער שהיו עדים לאלימות בבית דיווחו כי מדובר באלימות מתמשכת וקבועה בין בני המשפחה.

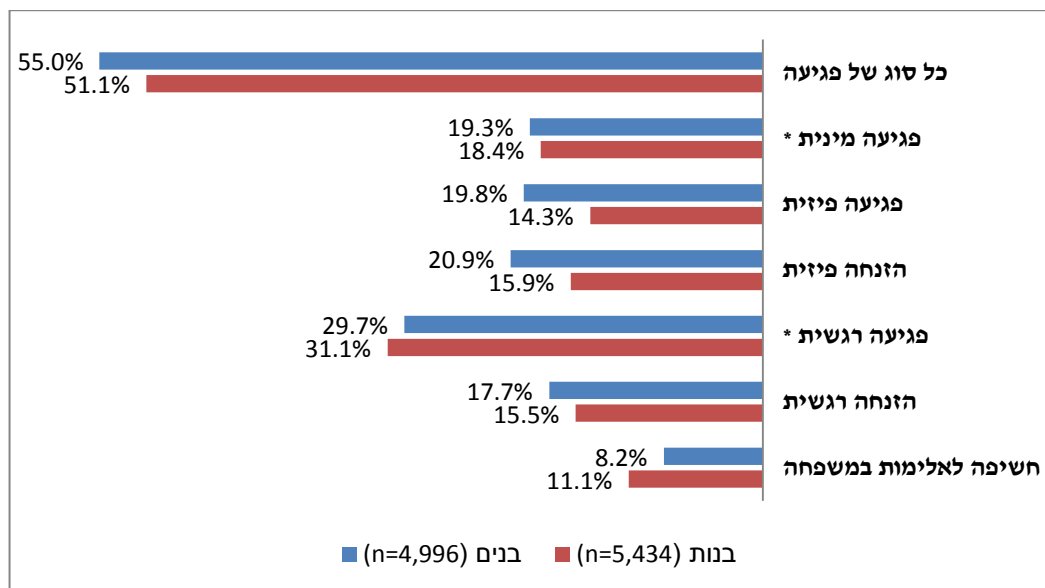
אומדן הפגיעות החמורות בכלל אוכלוסיית הילדים ובקבוצת הגיל המתאימה:

עפ"י נתונים מהשנתון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013), חיים בישראל 770,000 ילדים בגילאים 12-17.

סה"כ		ערבים		יהודים		סוג הפגיעה
אומדן של הנפגעים בקרב האוכלוסייה היהודית באותם גילאים	מס' הילדים שדיווחו במחקר כי נפגעו	אומדן של הנפגעים בקרב האוכלוסייה היהודית באותם גילאים	מס' הילדים שדיווחו במחקר כי נפגעו	אומדן של הנפגעים בקרב האוכלוסייה היהודית באותם גילאים	מס' הילדים שדיווחו במחקר כי נפגעו	
(N=770,500)	(N=10,443)	(N=222,000)	(N=2,204)	(N=548,500)	(N=8,239)	פגיעה מינית חמורה
67,035	903 (8.7%)	23,755	235 (10.7%)	44,430	668 (8.1%)	פגיעה פיזית חמורה
17,722	239 (2.3%)	8,660	85 (3.9%)	10,420	154 (1.9%)	הזנחה פיזית
8,475	110 (1.1%)	5,330	53 (2.4%)	3,850	57 (0.7%)	פגיעה רגשית חמורה
34,673	469 (4.5%)	17,315	171 (7.8%)	19,750	298 (3.6%)	חשיפה לאלומות במשפחה
15,410	209 (2.0%)	5,995	59 (2.7%)	9,875	150 (1.8%)	

- יש פער עצום בין מספר הילדים נפגעי התעללות המדווחים לרשויות לבין מספר הילדים המעידים באופן ישיר כי נפגעו מהתעללות ופגיעה. כך בשנת 2012, דווחו לעובדים סוציאליים לחוק נוער 48,992 ילדים בכל הגילאים (0-17), בגין חשד להתעללות (כל סוגי הפגיעה) והזנחה (מתוך: מתוך השנתון של המועצה לשלום הילד: "ילדים בישראל – 2013").

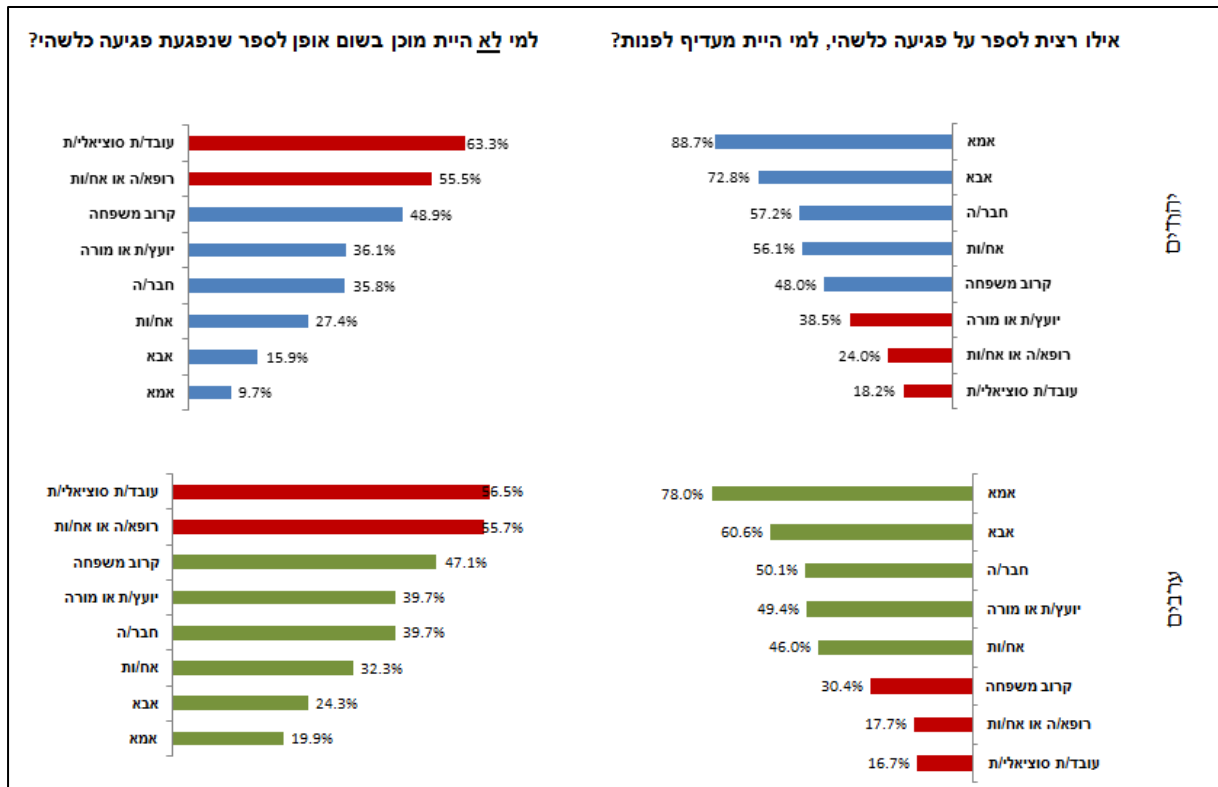
היקף הקורבנות כתלות במגדר:

* הערה: לא נמצא הבדל סטטיסטי מובהק בין הבנים לבנות.

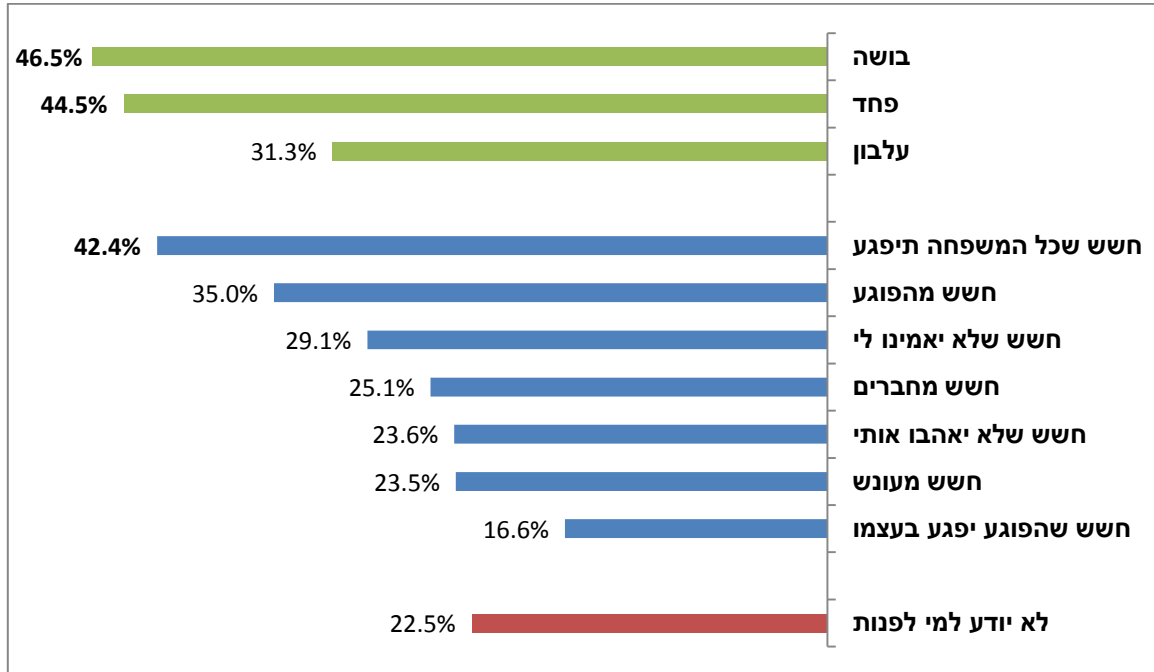
- לבנים יש סיכוי גבוה יותר להיפגע מפגיעות פיזיות והזנחה. לבנות יש סיכוי גבוה להיות חשופות (עדות) לאלומות במשפחה.

מוכנות לשתף או לדווח על הפגיעה לגורם כלשהו:

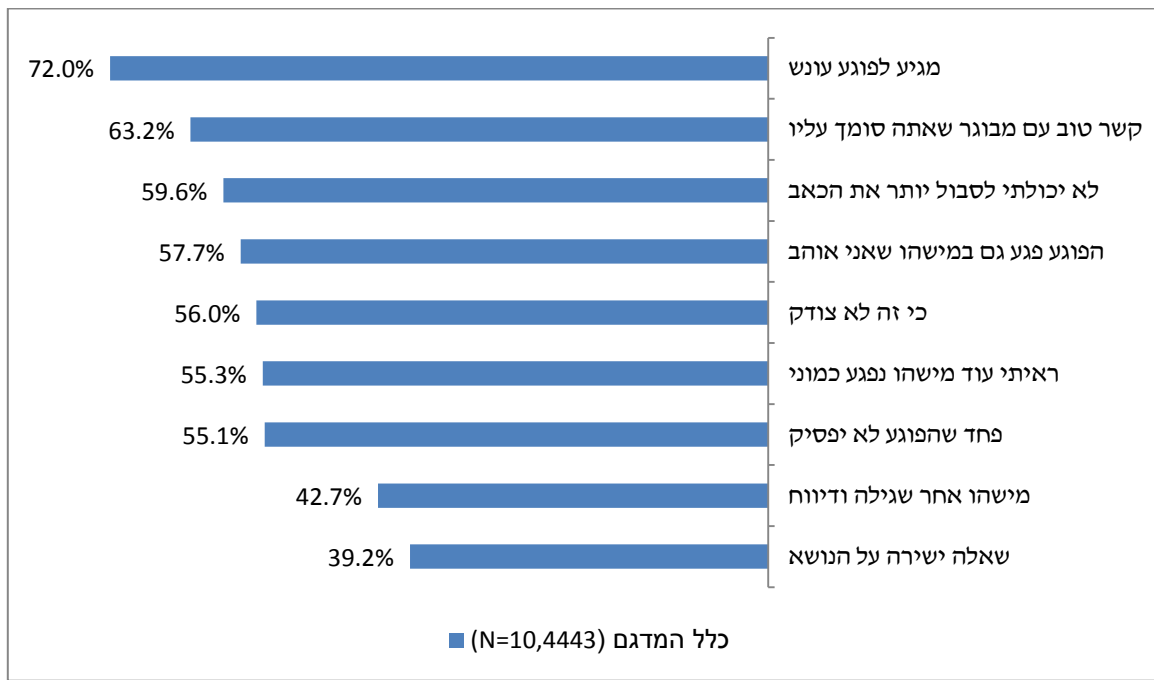
- מרבית הילדים ציינו כי היו מעדיפים לדווח על פגיעה לאחד מההורים או לחברה. מנגד, המוכנות לדווח על הפגיעה לאנשי מקצוע הייתה נמוכה באופן משמעותי.
- כאשר שאלו את הילדים "למי לא היית מוכן בשום אופן לספר שנפגעת פגיעה כלשהי?" בראש הרשימה ציינו הילדים אנשי מקצוע.
- מורים בחברה הערבית נתפסים על ידי הילדים ובני הנוער כגורם שאליו ניתן לפנות במקרה של אלימות, בניגוד לתפיסת המורים על ידי ילדים יהודים.

גורמים מעכבי דיווח:

- שלושת הגורמים הבולטים שילדים ציינו שיעכבו אותם מלחשוף את הפגיעה ולדווח עליה לגורם כלשהו הם: **בושה** (46.8%), **פחד** (44.5%), ו**חשש שכל המשפחה תיפגע** (42.4%).
- כמעט רבע מהילדים ובני הנוער דיווחו כי על אף התכניות הקיימות, הם לא יודעים לאיזה מהגורמים לפנות כדי לדווח על אלימות המופנית כלפיהם.

גורמים המעודדים דיווח:

- שלושת הגורמים הבולטים שילדים ציינו שיעודדו אותם לחשוף את הפגיעה ולדווח על פגיעה שחוו לגורם כלשהו הם: "מגיע לפוגע עונש" (72.0%) – גורם מוסרי ; "קשר טוב עם מבוגר שאתה סומך עליו" (632%) – יוזמה חיצונית; ו- "לא יכולתי לסבול יותר את הכאב" (59.6%).